МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м. КОНОТОП
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____В.М.Боронос
«____»_____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

НА ТЕМУ:

Кредитування організацій з використанням кредитних ліній: умови і проблеми розвитку

Освітній рівень «Бакалавр»
Спеціальність «Фінанси, банківська права та страхування»

Керівник роботи: _____ О. В. Циганенко
(підпис) (ініціали, прізвище)

Студент: _____ А.О. Василенко
(підпис) (ініціали, прізвище)

Група: Фз-71к

Суми
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, проф.
_____В.М.Боронос
"____"_____ 20____р.

ЗАВДАННЯ
до кваліфікаційної роботи бакалавра

Студент(-ка) групи Фз-71к інституту (центру) ЦЗДФН
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Василенко Артем Олександрович

Тема роботи: Кредитування організацій з використанням кредитних ліній: умови і проблеми розвитку

Затверджено наказом по СумДУ №_____ від "_____" _____ 20____р.
Термін здачі студентом завершеної роботи "_____" _____ 20____р..

Вихідні дані до роботи: нормативні і законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності, відомчі постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці): _____

-- - розглянути особливості процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній;
- порівняти вітчизняний і зарубіжний досвід кредитування організацій з використанням кредитних ліній;
- проаналізувати процес кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»;
- виявити проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»;
- розробити заходи щодо вдосконалення кредитування організацій в АТ «Альфа-Банк».

Дата видачі завдання: "____" _____ 20_____ р.

Керівник кваліфікаційної роботи бакалавра: к.е.н., Циганенко О.В. _____

(вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Завдання прийнято до виконання "_____" _____ 20 ____ р. _____

(підпис студента)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 46с., 9 рис., 9 табл., 22 джерела.

Об'єктом дослідження є АТ «Альфа-Банк».

Предметом дослідження є процес кредитування організацій з використанням кредитних ліній.

Мета роботи – розробка заходів по вдосконаленню кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа Банк».

Методами дослідження виступили загальнонаукові методи, а саме аналізу і синтезу, абстрагування і аналогії, дедукції і індукції, системного і комплексного підходів, методів структурного, порівняльного, економічного аналізу.

Структура роботи. Основна частина роботи складається з трьох розділів.

У першому розділі розглянуто особливості процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній, проведено порівняння вітчизняного і зарубіжного досвід кредитування організацій з використанням кредитних ліній;

У другому розділі наведено організаційно-функціональну та економічну характеристику АТ «Альфа-Банк» та проаналізовано процес кредитування організацій з використанням кредитних ліній;

У третьому розділі виявлено проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній та запропоновано заходи щодо вдосконалення кредитування організацій в АТ «Альфа-Банк».

БАНК, ПРОЦЕС КРЕДИТУВАННЯ, КРЕДИТНА ЛІНІЯ, ЮРИДИЧНІ ОСОБИ, ОРГАНІЗАЦІЇ, МЕТОДИКА.

ЗМІСТ

ВСТУП 5
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ КРЕДИТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ 7
1.1 Особливості процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній 7
1.2 Вітчизняний і зарубіжний досвід кредитування організацій з використанням кредитних ліній 13
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ КРЕДИТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ КРЕДИТНИХ ЛІНІЙ АТ «АЛЬФА БАНК» 18
2.1 Організаційно-функціональна структура АТ «Альфа-Банк» 18
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Альфа Банк» 21
2.3 Аналіз процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» 27
3 РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ В АТ «АЛЬФА-БАНК» 31
3.1 Проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» 31
3.2 Заходи щодо вдосконалення кредитування організацій в АТ «Альфа-Банк» 34
ВИСНОВКИ 40
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ 43
ДОДАТОК А 46

ВСТУП

Актуальність теми роботи. У банківській практиці України все більшого поширення набуває кредитування організацій з використанням кредитних ліній, що пов'язано з великою потребою в даному виді кредитування серед потенційних позичальників організацій. Більшість кредитних установ, що займаються кредитуванням юридичних осіб, пропонують кредитування за допомогою відкриття кредитної лінії.

Наразі даний вид кредитування застосовується при наявності тривалих кредитних відносин між кредитною установою та позичальником-організацією.

Питанню кредитування юридичних осіб присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як О.М. Рац, І.Є Семенча, Ю. П.Макаренко, Д.О. Самойлова, О.В. Лисенок, Л. А. Карпчук, Ю.В. Сєрик та багато інших.

Незважаючи на широке поширення кредитування організацій з використанням кредитних ліній, у вітчизняній банківській практиці відсутні чіткі підходи до визначення процесу кредитування з використанням кредитних ліній. Це пов'язано з тим, що вітчизняні банки не мають вичерпної чіткої методичної та нормативної бази в цій галузі.

Мета роботи – розробка заходів по вдосконаленню кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа Банк».

Відповідно до визначеної мети сформульовані **завдання дослідження**:

- розглянути особливості процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній;
- порівняти вітчизняний і зарубіжний досвід кредитування організацій з використанням кредитних ліній;
- проаналізувати процес кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»;
- виявити проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»;

- розробити заходи щодо вдосконалення кредитування організацій в АТ «Альфа-Банк».

Об'єктом дослідження є АТ «Альфа-Банк».

Предметом дослідження є процес кредитування організацій з використанням кредитних ліній.

Методами дослідження виступили загальнонаукові методи, а саме аналізу і синтезу, абстрагування і аналогії, дедукції і індукції, системного і комплексного підходів, методів структурного, порівняльного, економічного аналізу.

Структура роботи. Основна частина роботи складається з трьох розділів.

У першому розділі розглянуто особливості процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній, проведено порівняння вітчизняного і зарубіжного досвід кредитування організацій з використанням кредитних ліній;

У другому розділі наведено організаційно-функціональну та економічну характеристику АТ «Альфа-Банк» та проаналізовано процес кредитування організацій з використанням кредитних ліній;

У третьому розділі виявлено проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній та запропоновано заходи щодо вдосконалення кредитування організацій в АТ «Альфа-Банк».

Фактологічну основу становлять аналітичні дані і бухгалтерська звітність АТ «Альфа-Банк» за 2016-2020 роки, статистичні матеріали з літературних та інтернет-джерел.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ КРЕДИТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1 Особливості процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній

Кредитування організацій є одним з видів банківського кредитування і має на меті забезпечення ефективного функціонування організацій. Кредити для організацій можуть видаватися з метою поповнення організаціями оборотних коштів, розвитку бізнесу, покупки нерухомості або інших активів.

Розглядаючи особливості процесу кредитування з використанням кредитних ліній необхідно відзначити, що даний вид кредитування доступний тільки для юридичних осіб. Ще одна особливість кредитування з використанням кредитних ліній полягає в тому, що позичальники мають можливість запозичувати кошти зі спеціального рахунку необмежену або певну кількість разів протягом закріпленого кредитним договором терміну в тому розмірі, який встановлено лімітом банку по відношенню до конкретного позичальника організації.

Кредитування організації з використанням кредитної лінії передбачає прийняття на себе банком обов'язку щодо надання кредитів організації, в межах встановленого кредитною угодою ліміту. Позичальник отримує кредит тоді, коли у нього виникає така потреба без додаткових документальних оформлень кредитнихзобов'язань. Потреба позичальника в кредитних коштах може бути обумовлена, наприклад, відсутністю обігових коштів і існуючої необхідністю в проведенні закупівлі товарів [7, с. 907]. В цьому випадку, використання кредитних ліній передбачає оплату кредитною установою платіжних документів організації-позичальника в період терміну дії наданої йому кредитної лінії.

Виділяються наступні основні види кредитних ліній: поновлювані і непоновлювані. Поновлювана кредитна лінія передбачає можливість повного

або часткового неодноразового використання і погашення кредитної лінії в рамках терміну дії кредитної угоди.

Невідновлювальна кредитна лінія передбачає одноразове отримання суворо визначених сум кредитування в межах кредитного ліміту. Кожна окрема видача кредиту позичальникові-організації в межах наданої кредитною установою кредитної лінії передбачає призначення кінцевого терміну погашення, який не повинен перевищувати загальний термін дії наданої кредитної лінії. Невідновлювальна кредитна лінія є використаною в повному обсязі тоді, коли оборот загальної суми виданих кредитів стає дорівнює встановленому ліміту по кредитній лінії. Надання позичальником останнього траншу по кредиту закриває непоновлювану кредитну лінію.

Деякими дослідниками пропонується виділення інших видів кредитних ліній. Зокрема, виділяється лімітна лінія, яка дозволяє отримувати кредитні кошти в строго визначеному розмірі та на певний термін. Позичальником при використанні лімітної лінії оплачується комісія за надання грошового траншу, а не за використання отриманих кредитних коштів. Тому в тому випадку, якщо позичальник не використовує кредитні кошти, він все одно повинен буде сплатити комісію.

Існує також Онкольна лінія, яка передбачає наявність можливості отримання доступу до встановленого банком ліміту після часткового погашення заборгованості.

Контокорентний лінія покликана виконувати роль розрахункового рахунку для позичальника-організації. Кошти, які поступають на рахунок списуються на користь постачальників. У тому випадку, якщо на рахунку не вистачає грошових коштів для оплати, позичальники відповідно до умов кредитної лінії мають право запитувати кошти у кредитної установи. Грошові кошти, які надійшли на рахунок після видачі кредиту списуються в рахунок погашення заборгованості за наданим кредиту.

Наявність великої кількості видів кредитних ліній обумовлюється особливостями діяльності в різних сферах підприємницької діяльності [8].

Процес кредитування організацій з використанням кредитних ліній включає кілька взаємопов'язаних етапів:

- підготовчий етап;

- оцінка кредитоспроможності позичальників-організацій;

- укладення кредитного договору між кредитною установою та позичальником-організацією;

- проведення кредитного моніторингу щодо позичальника організації;

- стягнення кредиту.

Переваги та недоліки кредитування з використанням кредитних ліній представлені на рисунку 1.1.

Рис.1.1 - Переваги та недоліки кредитування з використанням кредитних ліній

Підготовчий етап кредитування організацій передбачає знайомство кредитної установи з організацією, яка бажає отримати кредитні кошти для своїх цілей. Знайомство кредитної установи з організацією передбачає аналіз діяльності юридичної особи, його фінансових показників, прогнозу діяльності, вивчення потреб і цілей юридичної особи, визначення джерел, за рахунок яких юридична особа буде сплачувати відсотки по кредиту. Важливою особливістю використання кредитної лінії є наявність розрахункового рахунку організації в банку, який надає кредитну лінію. Це дозволяє кредитній установі проводити аналіз руху грошових коштів на рахунку клієнта [5].

Наступний етап кредитування організацій з використанням кредитних ліній передбачає оцінку кредитоспроможності позичальника організації, під якою розуміється діяльність по встановленню можливостей організації повернути всю суму кредиту, а також відсотки в повному обсязі і у встановлені терміни.

Кредитні установи при проведенні оцінки кредитоспроможності позичальника-організації використовують різні методи оцінки. Зокрема, використовується такий метод, як метод коефіцієнтів, який передбачає проведення аналізу наступних груп коефіцієнтів, що характеризують діяльність організації:

- коефіцієнти фінансової стійкості організації;
- коефіцієнти ліквідності організації;
- коефіцієнти оборотності капіталу;
- коефіцієнти рентабельності (прибутковості) організації;
- коефіцієнти забезпечення боргу.

В результаті проведення оцінки даних коефіцієнтів можна визначити загальний кредитний рейтинг позичальника-організації.

Рейтинг передбачає присудження потенційному позичальникові-організації певного бала. Ґрунтуючись значенні даного балу, є можливість віднести потенційного позичальника до конкретного класу і визначити можливість застосування до нього такого виду кредитування, як кредитна лінія.

Клієнти першого класу можуть розраховувати на створення відновлювальної кредитної лінії без звернення до способів забезпечення зворотності кредитних коштів.

Клієнти другого класу мають можливість отримати кредитну лінію в тому випадку, якщо нададуть необхідне забезпечення по кредиту.

Кредитування організацій другого класу здійснюється під середні процентні ставки, щодо них можуть бути відкриті невідновлювані кредитні лінії. Клієнти третього класу не мають можливості отримання кредитної лінії.

Таким чином, проводячи оцінку кредитоспроможності позичальника організації, в більшості випадків, необхідно також розглянути передбачене забезпечення кредиту, його вартість і якість.

Кредитний ризик не піддається повному контролю, однак, існують заходи спрямовані на мінімізацію кредитного ризику. Одним з дієвих способів забезпечення повернення кредитних коштів виступає застава. Для надання кредитної лінії клієнтам другого класу, банки вимагають від позичальників наявності достатньої і ліквідної застави. Крім цього, зворотність кредитних коштів позичальником організацією може бути забезпечена порукою з боку фінансово стійкої організації. Кредитна установа при забезпеченні кредиту поручительством проводить перевірку фінансового становища поручителя та достовірність поручительства, як юридичного документа.

Крім того, кредитна установа перевіряє існуючі відносини між позичальником і поручителем, а також встановлює причини, з яких поручитель поручається за позичальника за кредитом.

Ще одним поширеним способом забезпечення повернення кредитних коштів виступає банківська гарантія, застосування якої передує проведення юридичної експертизи з метою зменшення кредитних ризиків.

Після проведення оцінки кредитоспроможності позичальника-організації сторони звертаються до висновку кредитного договору. Висновок кредитного договору між кредитною установою та позичальником організацією на надання кредитної лінії передбачає визначення і узгодження умов кредитування

організації: розмір кредитного ліміту, термін кредитної лінії, ліміт видачі, ліміт заборгованості, способи забезпечення кредиту, умови погашення і т.д.

Таким чином, кредитний договір про відкриття кредитної лінії передбачає не тільки такі стандартні умови, як термін кредитування і суми траншів кредитних коштів, а й допустимий розмір одноразової заборгованості по кредиту і граничний розмір ліміту кредитних коштів [8].

При визначенні розміру кредитної лінії враховуються такі фактори:

- розміри доходів і витрат організації, господарський оборот організації;
- ділова репутація позичальника-організації;
- кредитна історія позичальника-організації;
- можливість надати заставу або інше забезпечення зворотності кредитних коштів.

Перед укладенням кредитного договору, кредитною установою перевіряється кредитна історія позичальника, в якій, крім загальних відомостей про позичальника, містяться дані про кредитні ризики.

До причин відмови в кредитуванні організації з боку кредитної установи можуть бути віднесені наступні:

- неможливість застосувати один із способів забезпечення зворотності кредитних коштів;
- недостатня фінансова стійкість організації;
- недостатня "прозорість" діяльності організації та ін.

Однією з умов надання кредитної лінії організації виступає високий рівень фінансової стійкості організації протягом тривалого періоду часу. З метою визначення рівня фінансової стійкості організації проводиться аналіз її фінансової та бухгалтерської звітності.

Проведення кредитного моніторингу щодо позичальника організації здійснюється після видачі позичальнику кредитних коштів.

Кредитний моніторинг щодо позичальника-організації передбачає проведення сукупності дій кредитною установою, спрямованих на здійснення контролю над виконанням позичальником умов кредитної угоди з метою

забезпечення повернення кредиту. так, перевіряється факт дотримання ліміту кредитування, своєчасність і повнота погашення кредиту, а також рівень фінансового стану позичальника, від якого залежить здатність позичальника-боржника продовжувати виплачувати кредит надалі. У тому випадку, якщо кредитна установа констатує наявність даних, що свідчать про погіршення фінансового стану позичальника, щодо нього може бути змінена схема кредитування, зокрема, зменшено ліміт кредитування.

Значна увага при проведенні моніторингу відводиться контролю стану заборгованості, відхилення від встановленої кредитної лінії.

У тому випадку, якщо позичальником-організацією було допущено порушення умов кредитування, то кредитна установа має право стягнути кредит.

1.2 Вітчизняний і зарубіжний досвід кредитування організацій з використанням кредитних ліній

Звертаючись до вітчизняного досвіду кредитування організацій можна відзначити відсутність в науковій літературі комплексного аналізу видів кредитування організацій банками в Україні. Розглянемо існуючі особливості кредитування організацій в найбільших банках України.

До особливостей кредитування організацій в Ощадбанку можна віднести наступні:

- відсутність комісій за видачу коштів;

- можливість отримати кредит до 1 млн. грн. без використання такого способу повернення кредитних коштів, як заставу;

- існує велика різноманітність кредитних програм, які передбачають видачу кредитів на будь-які цілі.

Особливості кредитування організацій в Альфа-Банку:

- термін кредитування обмежений;

- надання кредитної лінії за бажанням клієнта в різних валютах;

- можливість отримати кредит до 3 млн. грн. без використання такого способу повернення кредитних коштів, як заставу.

Особливості кредитування організацій в Банку ВТБ:

- банком стягується комісія за оформлення деяких видів кредитів (від 0,3% від суми кредиту);

- можливість забезпечення заставою до 75% від суми кредиту;

- існують поновлювані кредитні продукти.

Необхідно відзначити, що основною умовою визначення банками умов кредитування, а саме, процентної ставки по кредиту, є коливання ключової ставки, яку регулює НБУ. Також умови кредитування в банках залежать від податкового навантаження банків.

Наразі в Україні не розроблено загальноприйнятої методики розрахунку податкового навантаження банків, хоча в практиці існують методики визначення її рівня.

Аналіз даних методик свідчить, що, як правило, розрахунок цього показника проводиться шляхом віднесення суми всіх нарахованих податків і податкових платежів до певного економічного показника.

Так, наприклад, оцінювати рівень податкового навантаження відношенням всіх податків, що сплачуються, до виручки від реалізації (Кпн).

$$К_{ПН} = \frac{НП}{В} \times 100 \quad (1.1)$$

де НП - сума нарахованих податків і внесків до фондів соціального страхування;

В - загальна сума виручки, яка включає для банку процентні доходи, комісійні доходи і операційні доходи.

Податкове навантаження витрат ($ПН_В$) характеризує частку всіх податків і зборів у витратах:

$$ПН_в = \frac{П_П}{В_т} \quad (1.2)$$

Податкове навантаження прибутку (ПНПр) характеризує частку всіх податків і зборів в прибутку:

$$\text{ПНП}_\text{р} = \frac{\text{П}_\text{п}}{\text{П}_\text{р}} \quad (1.3)$$

На прикладі розглянутих банків спостерігаються різні підходи до кредитування організацій, а також свої кредитні програми, які можуть включати чи не включати ті чи інші види кредитування.

Значна увага в діяльності вітчизняних банків приділяється використанню кредитних ліній, в зв'язку з великою потребою в даному виді кредитування серед потенційних позичальників-організацій.

Необхідно відзначити, що в банківській практиці зарубіжних країн немає такого найменування виду кредитування організацій, як «кредитування з використанням кредитних ліній ». Так, наприклад, найбільш близький за змістом до кредитування в межах кредитної лінії є вид кредитування в Англії, який називається «овердрафт», в Німеччині - «Контокоррент».

Як в Україні, так і в зарубіжних країнах кредитування з використанням кредитних ліній застосовується при наявності тривалих кредитних відносин між кредитною установою та позичальником-організацією.

Вітчизняний і зарубіжний досвід кредитування організацій з використанням кредитних ліній свідчить, що таке кредитування може проводитися як з використанням простого, так і з використанням спеціального рахунку. Спеціальний рахунок використовується тоді, коли всі відносини між позичальником-організацією і банком, в тому числі по розрахунково-касовому обслуговуванню позичальника-організації здійснюються на єдиному рахунку.

Дослідження вітчизняного і зарубіжного досвіду кредитування організацій з використанням кредитних ліній дозволяє говорити про певній схожості кредитної лінії та овердрафту. Схожість викликає деякі проблеми, як у позичальників, так і у кредитних організацій. Проведемо порівняння кредитування з використанням кредитних ліній і овердрафту в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Порівняльна характеристика кредитування з використанням кредитних ліній і овердрафту

Овердрафт	**Кредитна лінія**
Використовується для усунення платіжного дисбалансу	Формує потребу клієнта, пов'язану не тільки з платіжним оборотом, але і з формуванням оборотних коштів
Погашається у міру появи на розрахунковому рахунку вільних грошових коштів	Тривалий період погашення

У сучасній вітчизняній банківській практиці відсутні чіткі підходи до визначення процесу кредитування з використанням кредитних ліній. Це пов'язано з тим, що українські банки не мають вичерпної чіткої методичної та нормативної бази в цій галузі.

Порівняємо сучасні види кредитних ліній у вітчизняних і зарубіжних банках (таблиця 1.2) .

Таблиця 1.2 - Порівняння сучасних видів кредитних ліній в вітчизняних і зарубіжних банках

У вітчизняних банках		**У зарубіжних банках**				
Невідновлювані кредитні лінії	рамкові	Постійні кредитні лінії	лінії обов'язкового характеру		Мультивалютні кредитні лінії	Мультиопціонні кредитні лінії
			невідновлювані	поновлювані (револьверні)		
об'єктом кредитування є придбання товарів і послуг; погашена частина не збільшує вільний ліміт кредитування.	об'єктом кредитування виступають поставки товарів в межах контрактів; дана угода не зобов'язує скористатися кредитом; погашення єдиним внеском або поступово	не фіксується дата погашення кредитів; для запитання своїх ресурсів банки посилають повідомлення клієнту, що вказує на максимальну гнучкість надання кредиту; надається вузькому колу висококредитоспроможних позичальників.	Мають чіткий графік погашення	погашаються однією сумою наприкінці терміну; терміном на 5-10 років; на загальні виробничі цілі.	можливість отримати кредит в будь-яких валютах, що дозволяє керувати валютними ризиками.	Це поєднання кредитних ліній з Правом позичальника вибирати різні інструменти фінансового ринку; зазвичай надаються за ринковими відсотками

Таким чином, за результатами дослідження теоретичних аспектів процесу кредитування організацій можна зробити наступні висновки.

Кредитування є вид ліцензованої діяльності кредитних установ, що має на меті отримання прибутку, яке здійснюється кредитними установами на свій ризик.

Кредитування як діяльність полягає у наданні кредитним установам грошових коштів позичальникам відповідно до принципів платності, терміновості і поворотності.

Встановлено, що кредитування організацій з використанням кредитних ліній як один з видів кредитування організацій, полягає в тому, що позичальники мають можливість запозичувати кошти з спеціального рахунку необмежену або строго певну кількість разів протягом закріпленого кредитним договором терміну в тому розмірі, який встановлено лімітом банку по відношенню до конкретного позичальника організації. Виділяються наступні основні види кредитних ліній: поновлювані і непоновлювані.

Зроблено висновок про те, що в сучасній вітчизняній банківській практиці відсутні чіткі підходи до визначення процесу кредитування з використанням кредитних ліній. Це зв'язано з тим що українські банки не мають вичерпної чіткої методичної та нормативної бази в цій сфері.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ КРЕДИТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ КРЕДИТНИХ ЛІНІЙ АТ «АЛЬФА БАНК»

2.1 Організаційно-функціональна структура АТ «Альфа-Банк»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Альфа-Банк» було створено в січні 1991 року.

АТ «Альфа-Банк» надає широкий спектр різноманітних банківських послуг, що включають кредитування фізичних і юридичних осіб, обслуговування корпоративних клієнтів, біржові операції з цінними паперами, валютообмінні операції та ін.

АТ «Альфа-Банк» належить консорціуму «Альфа-груп», об'єднуючого цілу банківську групу. Банківська група представляє собою об'єднання кредитних організацій, що не є юридичною особою і яке має головну організацію, яка надає визначальний вплив на прийняття управлінських рішень іншими організаціями, що входять до групи. Діяльність банківської групи «Альфа-груп» будується на принципі централізації, який передбачає проведення централізованого розподілу фінансових ресурсів і фінансового контролю. При цьому, кожна дочірня організація групи несе персональну відповідальність за власну діяльність і за стратегічне планування такої діяльності. Банківська група «Альфа-банк» може бути класифікована як фінансовий холдинг, в якому корпоративний центр відповідальний за прийняття всіх найважливіших рішень з інвестиційної діяльності, руху великих грошових коштів.

Головний акціонер акціонерного товариства «Альфа-Банк» - АТ «АБ Холдинг », що володіє 99% акцій АТ« Альфа-Банк ». Також до акціонерів АТ «Альфа-Банк» входить компанія «ALFA CAPITAL HOLDINGS (CYPRUS) LIMITED », зареєстрована на Кіпрі і володіє менш 1% акцій [17] .

Банківська група «Альфа-груп» постійно поповнюється новими учасниками. У число учасників банківської групи «Альфа-груп» входять всі юридичні особи, на управлінські рішення яких надає істотний вплив головна

організація банківської групи. Динаміка учасників банківської групи «Альфа-груп» і дочірніх компаній АТ «Альфа-Банк» за 2017-2019 роки представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Динаміка учасників банківської групи «Альфа-груп» і дочірніх компаній АТ «Альфа-Банк» за 2017-2019 роки

	2017	2018	2019	Відхилення 2019 до 2017, +/-	Темп зростання 2019 до 2017,%
Дочірні компанії	10	12	18	8	80
Загальна кількість компаній в структурі групи	11	23	27	16	45,45

Як видно з даних, представлених в таблиці 2.1, за період 2017-2019 роки спостерігається істотне зростання кількості компаній, що входять в структуру банківської групи «Альфа-груп», що пояснюється обраною стратегією групи з розширення охоплюваного ринку банківських послуг.

Структура власності банківської групи наведена в Додатку А.

Організаційна структура управління банку побудована раціональним чином і дозволяє вести ефективну діяльність. В АТ «Альфа - Банк» існує кілька органів корпоративного управління: Загальні збори акціонерів, Президент - голова Правління та очолюване ним Правління, Наглядова рада.

Керівництво поточною діяльністю АТ «Альфа-Банк» здійснюється одноосібним виконавчим органом банку - Президентом - головою правління і колегіальним виконавчим органом банку - Правлінням.

У компетенції Голови правління банку поширюється на всі питання керівництва поточною діяльністю банку, за винятком питань, віднесених до компетенції Загальних зборів акціонерів або Наглядової ради банку.

Наглядова рада здійснює загальне керівництво діяльністю АТ «Альфа - Банк» за винятком вирішення питань, віднесених Статутом банку до компетенції Загальних зборів акціонерів.

Головною контрольною службою в банку є служба внутрішнього контролю.

Організаційна структура АТ «Альфа - Банк» представлена на рисунку 2.1.

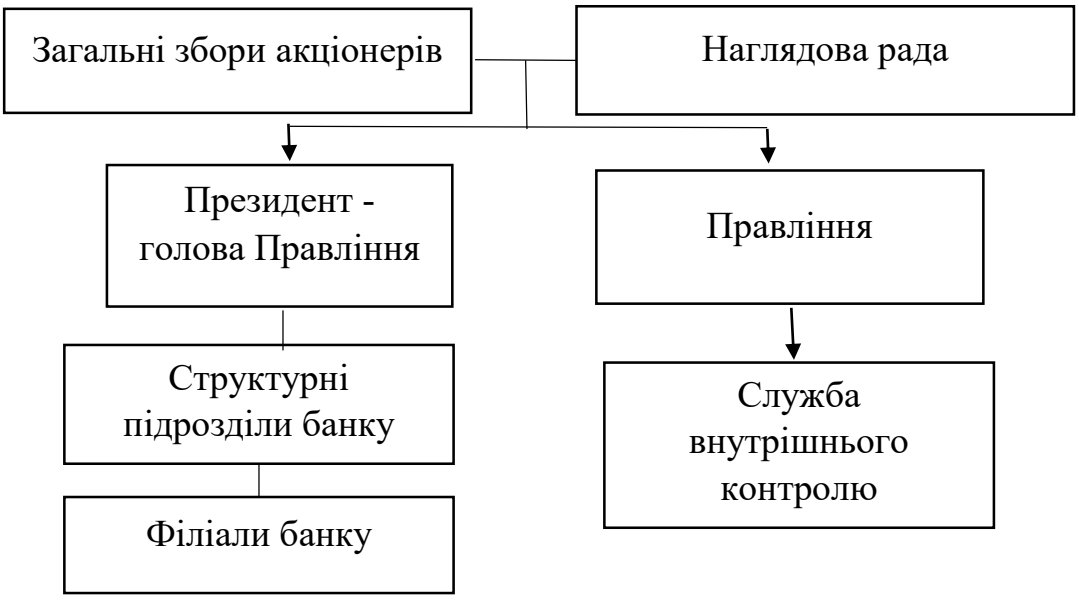

Рис.2.1. - Організаційна структура АТ «Альфа - Банк»

Банк має розвинену організаційно-функціональну структуру через значний масштаб діяльності, кількості проведених операцій, розгалуженої регіональної структури і філіальної частини.

АТ «Альфа - Банк» прагне до утримання своїх позицій на ринку банківських послуг України за всіма сегментами своєї діяльності.

АТ «Альфа-Банк» займає лідируючі позиції в банківському секторі України і є однією з системно значущих кредитних організацій.

Розглянемо рейтинги, присвоєні АТ «Альфа-Банк» міжнародними рейтинговими агентствами (таблиця 2.2).

Як видно з таблиці 2.2 міжнародні агентства досить обережно підходять до оцінки діяльності та перспектив діяльності АТ «Альфа-Банк», що пов'язано із загальною економічною ситуацією в Україні. При цьому рейтинг банку за національною шкалою високий.

Таблиця 2.2 - Рейтинги, присвоєні АТ «Альфа-Банк» міжнародними рейтинговими агентствами

Найменування рейтингу	S & P Credit Market Servise Europe Limited	Moody's Investors Servise Limited	Fitch Ratings GIS Ltd
Рейтинг довгострокової кредитоспроможності за міжнародною шкалою	BB	Ba2	BB +
Рейтинг короткострокової кредитоспроможності за міжнародною шкалою	B	NP	B
Рейтинг за національною шкалою	AA	-	-
Рейтинг фінансової стійкості	-	D	-
Прогноз	Позитивний	Стабільний	Негативний

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Альфа Банк»

Аналізуючи фінансово-господарську діяльність АТ «Альфа Банк» можна відзначити, що банк демонструє досить високу ефективність своєї діяльності, яка знайшла відображення в основних показниках діяльності. У таблиці 2.3 наведено інформацію щодо динаміки зміни власного капіталу, активів та кредитів за 2016-2020 роки

Таблиця 2.3 - Динаміки зміни власного капіталу, активів та кредитів за 2016-2020 роки

	2016	2017	2018	2019	2020	Абс.відх. 2020/2019	Абс.відх. 2020/2016	Відносне відх. 2020/2019	Відносне відх. 2020/2016
Власний капітал	3311724	3692942	5041088	8519413	9622971	1103558	6311247	112,95	290,57
Активи	38953914	49284365	60287202	71909379	97592962	25683583	58639048	135,72	250,53
Кредити та заборгованість клієнтів	**2186009**	**28052410**	**32458158**	**548304**	**200628**	-347676	-1985381	36,59	9,18

На рисунку 2.2 графічно зображена динаміка власного капіталу, активів і чистої позичкової заборгованості АТ «Альфа Банк» за 2016-2020 роки.

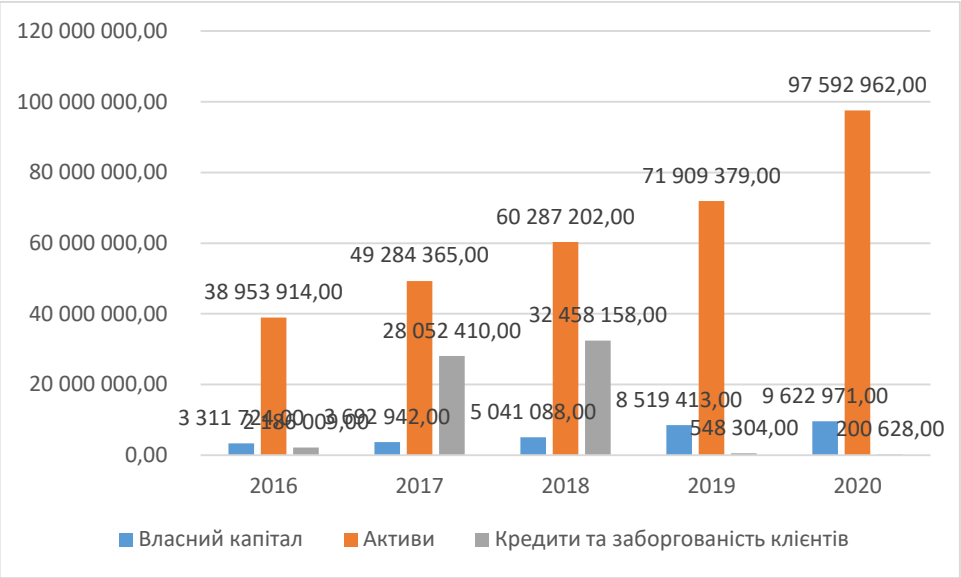

Рис. 2.2 - Динаміка зростання власного капіталу, активів і чистої позичкової заборгованості АТ «Альфа Банк» за 2016-2020 рр., тис. грн.

Як видно з рисунку 2.2 спостерігається зростання власних коштів банку за період 2016-2020 років. Власні кошти (капітал) банку мають визначальне значення для забезпечення його фінансової стійкості.

Крім того, власні кошти банку виступають основним джерелом вкладень в довгострокові активи. Тільки за рахунок підвищення власного капіталу банк може розширювати масштаби своєї діяльності, збільшувати кількість проведених банківських операцій і, за рахунок цього, стабільно розвиватися.

Також АТ «Альфа Банк» значно збільшує активи. Збільшення активів банку за підсумками звітного року обумовлено збільшенням обсягу вкладень в цінні папери.

Проаналізувавши темпи зростання кредитного портфеля АТ «Альфа Банк» з темпами зростання активів і капіталу за період 2016-2020 рр., можна відзначити, що всі показники зросли, особливо активи і власний капітал.

Однак, зростання кредитного портфеля в 2019 і 2020 роках значно нижче зростання активів і власного капіталу.

Структура кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк» в 2020 році представлена в таблиці 2.4 та на рисунку 2.3.

Таблиця 2.4 – Структура кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк» в 2020 році

Показники	2020	%
кредити, що надані юридичним особам	33347695	53,33
лізинг юридичних осіб	279937	0,45
лізинг фізичних осіб	31831	0,05
іпотечні кредити фізичних осіб	9831557	15,72
кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби	17519048	28,02
інші кредити, що надані фізичним особам	1515986	2,42
	62526054	

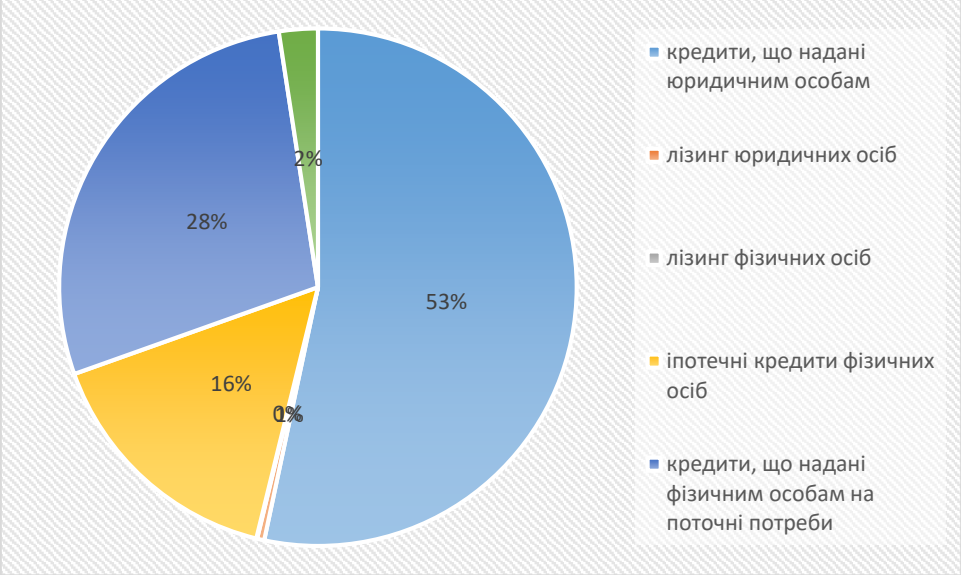

Рис.2.3 - Структура кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк» в 2020 році

Як видно з рисунка 2.4 найбільша частка позичкової заборгованості банку доводиться на юридичних осіб (53%).

Таким чином, у 2020 році банк демонстрував якісну позитивну динаміку за ключовими показниками фінансової діяльності, посилив свої позиції на ринку за всіма основними напрямками діяльності, ще раз довівши стійкість своєї бізнес-моделі.

Проведемо оцінку фінансового стану АТ «Альфа-Банк» за нормативами ліквідності і обов'язковим нормативам. Дані нормативи представлені в Річному звіті АТ «Альфа-Банк» [16].

Розглянемо значення економічних нормативів, які характеризують ліквідність АТ «Альфа-Банк» (таблиця 2.5)

Таблиця 2.5 – Нормативи ліквідності АТ «Альфа-Банк»

Показник	Вимога	2018	2019	2020
Норматив миттєвої ліквідності (Н2)	Мінімум 15%	104,5	109,9	109,8
Норматив поточної ліквідності (Н3)	Мінімум 50%	145,4	128,5	137,1
Норматив довгострокової ліквідності (Н2)	Максимум 120%	53,8	54,6	55,7

Станом на 31 грудня 2020 року банк з запасом виконує як граничні значення обов'язкових нормативів ліквідності, встановлені НБУ, так і внутрішні ліміти.

Норматив миттєвої ліквідності (Н2) на рівні 109,8% на кінець 2020 року свідчить про те, що банк готовий до відтоку вкладів фізичних осіб протягом одного операційного дня в обсязі 109,8%, тобто якщо всі клієнти банку зажадають повернення по депозитах, банк не матиме потреби в залученні нових позикових коштів, може покрити збитки своїми ліквідними активами.

Норматив поточної ліквідності свідчить про здатність банку розплатитися за зобов'язаннями протягом 30 днів.

Проаналізувавши показники довгострокової ліквідності можна зробити висновок, що АТ «Альфа Банк» має потенційну можливість продовжити розміщувати кошти в довгострокові кредити або інші активи з тривалим терміном погашення без ризику втрати стійкості, що є позитивним результатом діяльності банку.

Значний запас ліквідності щодо нормативних значень свідчить про наявність високої частки високоліквідних активів, що, безумовно, добре

відбивається на ліквідності банку. Але при цьому, надлишкова ліквідність негативно впливає на прибутковість банку.

Проведемо оцінку нормативів достатності капіталу АТ «Альфа Банк »в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Обов'язкові нормативи достатності капіталу АТ «Альфа Банк

Показник	Вимога	2018	2019	2020
1. Норматив достатності власних коштів (капіталу) банку (Н1.1)	4,5	7,9	9,5	9,0
2. Норматив максимального розміру ризику на одного позичальника або групу пов'язаних позичальників (Н6)	25	21,7	20,3	20,6
3. Норматив максимального розміру великих кредитних ризиків (Н7)	600	299,6	236,7	257,1
4. Норматив максимального розміру кредитів, банківських гарантій і поручительств, наданих банком своїм учасникам (акціонерам) (Н9.1)	50	0,0	0,0	0,0
5. Норматив сукупної величини ризику по інсайдерам банку (Н10.1)	3	0,1	0,1	0,1
6. Норматив використання власних коштів (капіталу) банку для придбання акцій (часток) інших юридичних осіб (Н12)	25	3,0	3,3	3,0

Для моніторингу фінансової стійкості кредитних організацій НБУ регламентує показники фінансової стійкості кредитної організації: оцінки капіталу, оцінки активів, оцінки прибутковості, оцінки ліквідності, якості управління і оцінка прозорості структури.

Як видно, з таблиці 2.6 обов'язкові нормативи АТ «Альфа Банк» дотримуються регулярно. Поруч з поліпшенням показників ліквідності, спостерігається зростання нормативу достатності власних коштів з 7,9 до 9,0.

Максимальний розмір ризику на одного позичальника або групу пов'язаних осіб теж дотримувався на кінець 2020 року.

Норматив максимального розміру великих кредитних ризиків свідчить про те, що своїм акціонерам банк не надавав кредитів.

Таким чином, в АТ «Альфа Банк» в структурі пасиву балансу власні кошти протягом трьох аналізованих періодів складають 7,9 - 9,5%, що в два рази більше

нормативного значення. Це означає, що банк дуже активно використовує позикові кошти в своїй роботі.

Норматив максимального розміру кредитів, банківських гарантій та поручительств, наданих банком своїм учасникам (акціонерам) рівний нулю в 2020 році свідчить про те, що банк не видавав кредити своїм учасникам (акціонерам).

Розглядаючи дані, представлені в таблиці 2.6 можна зробити висновок про те, що за період 2018-2020 роки значення економічних нормативів знаходилися в межах норми.

Однією з важливих проблем в діяльності банку вважається проблема податкового навантаження.

Проведемо розрахунок податкового навантаження АТ «Альфа-Банк».

Для розрахунку скористаємося формулами 1.1, 1.2 та 1.3.

Для розрахунку використовуються наступні показники (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 - Основні показники для розрахунку податкового навантаження, тис. грн.

Показник	2020
Виручка від реалізації(процентні доходи, комісійні доходи, операційні доходи)	8513694
Витрати	8376261
Чистий прибуток	215475
Сума податку	121958

Розрахунок податкового навантаження до виручки АТ «Альфа-Банк» за 2020 рік за формулою (1.1):

$$К_{ПН} = \frac{121958}{8513694} \times 100 = 1{,}43$$

Рівень податкового навантаження відповідає нормативним значенням.

Розрахуємо податкове навантаження витрат АТ «Альфа-Банк» за 2020 рік за формулою (1.2):

$$ПН_в = \frac{121958}{8376261} * 100 = 1{,}46$$

Розрахуємо податкове навантаження прибутку АТ «Альфа-Банк» за 2020 рік за формулою (1.3):

$$ПНП_р = \frac{121958}{215475} * 100 = 56{,}6$$

Таким чином, в результаті аналізу показників діяльності АТ «Альфа-Банк» за 2016-2020 рр. можна зробити висновок про стабільну діяльність АТ «Альфа-Банк». В умовах нестабільної економічної ситуації дані показники свідчать про значну ефективнісьб діяльності банку. Також зроблено висновок про те, що найбільша частка позичкової заборгованості банку доводиться на юридичних осіб.

2.3 Аналіз процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»

Як було встановлено в попередньому пункті найбільша частка позичкової заборгованості в АТ «Альфа-Банк» доводиться на юридичних осіб (53%). Важливість кредитування організацій і підприємств в банку підтверджується увагою банку до кредитування з використанням кредитних ліній, доступному виключно для юридичних осіб. У зв'язку з цим в банку пропонуються вигідні умови кредитування.

У загальному вигляді, кредитування юридичних осіб з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» є певною юридичною угодою між позичальником-юридичною особою і банком, в межах якого банк зобов'язується надавати юридичній особі кредитні кошти в рамках кредитного ліміту і терміну кредитування.

Основні переваги кредитування з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»:

- можливість відкриття кредитної лінії як в одній валюті, так і мультивалютних кредитних ліній, що дозволяє отримати кредит в різних валютах - гривнях, доларах, євро;

- можливість залучати ресурси без надання забезпечення (в тому числі без застави);

- можливість дострокового погашення кредитної лінії;

- процентна ставка може бути, як фіксована, так і плаваюча;

- низька вартість при короткостроковому кредитуванні;

- формується виходячи з потреб / особливостей клієнта.

Умови кредитування визначаються індивідуально, залежно від фінансового стану юридичної особи. Юридична особа при використанні кредитної лінії в АТ «Альфа-Банк» має можливість оперативного отримання грошових коштів частинами в міру необхідності юридичної особи в межах встановленого ліміту.

Процес кредитування юридичних осіб з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» складається з ряду взаємозалежних етапів:

1. Розгляд банком анкети позичальника, поданої для прийняття рішення про надання кредитної лінії. При розгляді поданої анкети, банком враховуються такі чинники:

- розмір доходів і витрат юридичної особи, що є у нього накопичень;

- обороти юридичної особи;

- перспективи подальшої діяльності юридичної особи;

- ділова репутація юридичної особи;

- кредитна історія юридичної особи;

- можливість надати заставу (необов'язково).

Дані фактори безпосередньо впливають на умови кредитування, зокрема, на процентну ставку.

2. Попереднє підтвердження кредитної лінії та надання позичальником що підтверджують дохід і оборот документів, якщо дані відомості не можуть бути отримані банком з історії використання розрахункового рахунку. Перевіряються

фінансова і бухгалтерська звітність позичальника за останні три роки, рух коштів по розрахункових рахунках позичальника (якщо є кілька розрахункових рахунків в різних банках) .

3. Наступним етапом є укладення кредитного договору. Кредитний договір на надання кредитної лінії встановлює термін кредитування, кредитний ліміт, відсоток по кредиту та інші умови кредитування. Крім умов кредитування в кредитному договорі закріплюється відповідальність сторін за порушення умов договору, взаємні зобов'язання сторін, порядок розірвання та внесення в договір змін, форс-мажор.

4. Використання кредитної лінії позичальником. Позичальник не зобов'язаний використовувати кредитні кошти, і запитує їх у банку по необхідності. Позичальник може використовувати кредитні кошти в межах певного ліміту, погашати всі або частину кредитних коштів і вчинити повторне запозичення в межах строку користування кредитної лінії.

5. Процес кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» закінчується закриттям кредитної лінії. При закритті кредитної лінії, кредитний договір розривається, а позичальник отримує довідку про закриття кредитного рахунку.

Етапи процесу кредитування юридичних осіб з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» представлені на рисунку 2.4.

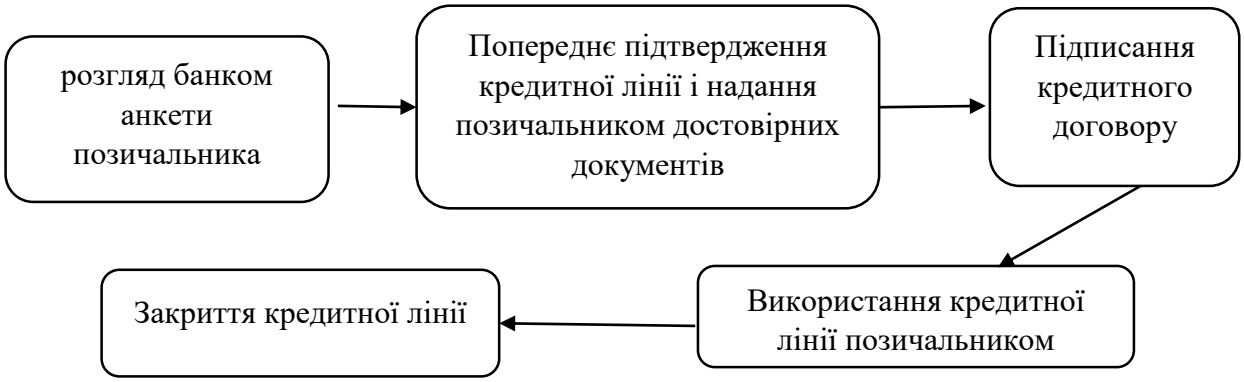

Рис. 2.4 - Етапи процесу кредитування юридичних осіб з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»

Таким чином, в даний час АТ «Альфа-Банк» є однією з найбільших банківських груп в Україні, щорічно збільшує кількість своїх учасників і дочірніх компаній, які функціонують в усіх секторах фінансового ринку. Найбільша частка позичкової заборгованості в АТ «Альфа-Банк» доводиться на юридичних осіб (53%). Важливість кредитування організацій і підприємств в банку підтверджується увагою банку до кредитування з використанням кредитних ліній, доступному виключно для юридичних осіб. У зв'язкуз цим в банком пропонуються вигідні умови кредитування.

3 РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ В АТ «АЛЬФА-БАНК»

3.1 Проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»

Кредитування юридичних осіб з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» передбачає надання позичальнику протягом 36 місяців ліміту кредитування до 100 млн. грн під заставу, 7,5 млн.грн без застави. Розмір кредитної лінії, як правило, встановлюється виходячи з наданих позичальником балансових даних про розміщення оборотних коштів і наявних у нього джерел формування оборотних коштів, при цьому проводиться порівняння балансу оборотних коштів з плановими даними.

Надалі, після надання кредитного ліміту, банк контролює ліміт за кредитним договором та заборгованістю юридичної особи за позичковим рахунком, її відхилення від встановленої кредитної лінії.

В умовах загальної економічної ситуації, введенням режиму самоізоляції і поширення нового штаму коронавірусу, АТ «Альфа Банк» змушений здійснювати діяльність в надзвичайних умовах.

Нині АТ «Альфа-Банк», як і інші комерційні банки, виявився заручником суперечливих і важко прогнозованих процесів, одночасно в політичній, економічній і соціальній сферах. Такі умови сприяють зростанню ризику неповернення кредитних коштів.

У зв'язку з цим значна увага має приділятися підвищенню ефективності оцінки кредитоспроможності позичальників - юридичних осіб.

АТ «Альфа-Банк» повинно шукати подальші шляхи щодо вдосконалення процедури оцінки платоспроможності позичальників - юридичних осіб. Це необхідно для забезпечення економічної стабільності кредитної установи і зниження ризиків умов діяльності.

Велике значення має адаптація існуючої методики оцінки фінансового становища юридичних осіб, до кризових явищ.

Існуюча в АТ «Альфа-Банк» методика оцінки фінансового становища юридичних осіб розроблена в повній відповідності з вимогами НБУ. Дана методика ґрунтується на комплексному підході до фінансового стану позичальника та передбачає використання великої кількості різнобічних факторів, таких як кредитна історія, динаміка фінансового стану, співвідношення позичкової заборгованості та грошового потоку позичальника, діловий ризик і ін.

При оцінці кредитоспроможності в АТ «Альфа-Банк» активно використовується методика визначення рейтингу потенційного клієнта, який будується на розрахунку основних оціночних коефіцієнтів. Виходячи з даних коефіцієнтів, розраховуються бали, сума яких дозволяє привласнити юридичній особі - позичальнику певний рейтинг. Кожен з основних оціночних коефіцієнтів має певне значення в загальній сумі балів, які формують рейтинг юридичної особи - позичальника.

Найбільш значущим оцінним коефіцієнтом виступає коефіцієнт абсолютної ліквідності. Високе значення коефіцієнта абсолютної ліквідності є гарантією того, що юридична особа - позичальник зможе розрахуватися перед банком в досить короткі терміни за рахунок власних оборотних активів. Також при наданні кредитної лінії банк оцінює прибуток позичальника і коефіцієнти рентабельності.

При використанні кредитної лінії юридичною особою також контролюється фінансовий стан позичальника, проводиться моніторинг рівня кредитного ризику, перевірка забезпечення та виконання умов кредитування. У тому випадку, якщо має місце погіршення кредитоспроможності позичальника, банк може змінити схему кредитування, наприклад, провести зменшення ліміту кредитування. Своєчасне коригування кредитного ліміту дає можливість уникнути помилок і спотворень при оцінці кредитних взаємовідносин позичальника-юридичної особи з кредитною установою.

Незважаючи на досить опрацьовану методику оцінки фінансового становища юридичних осіб в АТ «Альфа-Банк» є наступні певні проблеми її реалізації:

- при проведенні комплексного аналізу юридичної особи -позичальника виникають складнощі із здійсненням галузевого аналізу;

- при проведенні кількісного аналізу юридичної особи -позичальника виникають складнощі з вибором оптимальної кількості фінансових коефіцієнтів, а також визначенням меж нормативів, що визначають необхідний рівень платоспроможності позичальника;

- всі застосовувані коефіцієнти платоспроможності розглядають діяльність юридичної особи - позичальника за минулі звітні періоди і схильні до суб'єктивну думку співробітника банку;

- фінансова звітність юридичної особи - позичальника дозволяє проаналізувати дані про результати фінансової діяльності позичальника, але не відображає інформацію про те, за рахунок яких чинників були отримані відповідні результати.

Розглядаючи проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» можна також відзначити таку проблему. У реалізації кредитного процесу задіяно достатньо велика кількість служб банку, які проводять значний обсяг різнобічної роботи. Кожний кредитний структурний підрозділ АТ «Альфа-Банк», який бере участь в наданні кредитних ліній складає власний висновок, що засвідчується керівником кредитного підрозділу. Після цього документи на надання кредитної лінії передаються голові уповноваженого органу АТ «Альфа-Банк» для прийняття рішення щодо доцільності розгляду можливості надання кредитної лінії. В результаті рішення про прийняття остаточного висновку покладено на одного співробітника, що призводить до його перевантаження. Складно прийняти ефективне, грамотне рішення, навіть ґрунтуючись на проведеній структурними підрозділами оцінки фінансового стану юридичних осіб - позичальників, якщо доводиться приймати велику кількість таких рішень.

Таким чином, можна виділити таку проблему кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк», як відсутність ефективного делегування повноважень, що виступає важливим елементом системи управління ризиками. В цілому, виявлені наступні проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»:

- проблеми реалізації методики оцінки фінансового стану юридичних осіб-позичальників;

- проблеми ефективного делегування повноважень при кредитуванні організацій з використанням кредитних ліній;

- проблема збільшення ризиків кредитування організацій з використанням кредитних ліній в умовах кризи.

3.2 Заходи щодо вдосконалення кредитування організацій в АТ «Альфа-Банк»

За підсумками дослідження пропонується наступна система заходів щодо вдосконалення системи кредитування організацій з використанням кредитних ліній (рис.3.1).

Рис.3.1 - Система заходів по вдосконалення системи кредитування організацій з використанням кредитних ліній

Як було встановлено, значущою проблемою кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа Банк» виступає проблема ефективного делегування повноважень. Так, всі остаточні рішення про надання юридичним особам позичальникам кредитних ліній приймаються в АТ «Альфа-Банк» виключно головою уповноваженого органу. В результаті неефективного делегування повноважень відбувається уповільнення прийняття остаточного рішення про надання кредитної лінії. В зв'язку з цим, необхідно переглянути порядок прийняття рішення. Децентралізація існуючої системи сприятиме підвищення ефективності кредитування організацій в АТ «Альфа-Банк».

У зазначених цілях необхідно сформувати систему делегування повноважень. Система делегування повноважень щодо прийняття рішень про надання кредитних ліній юридичним особам – позичальникам представлена на рис.3.2.

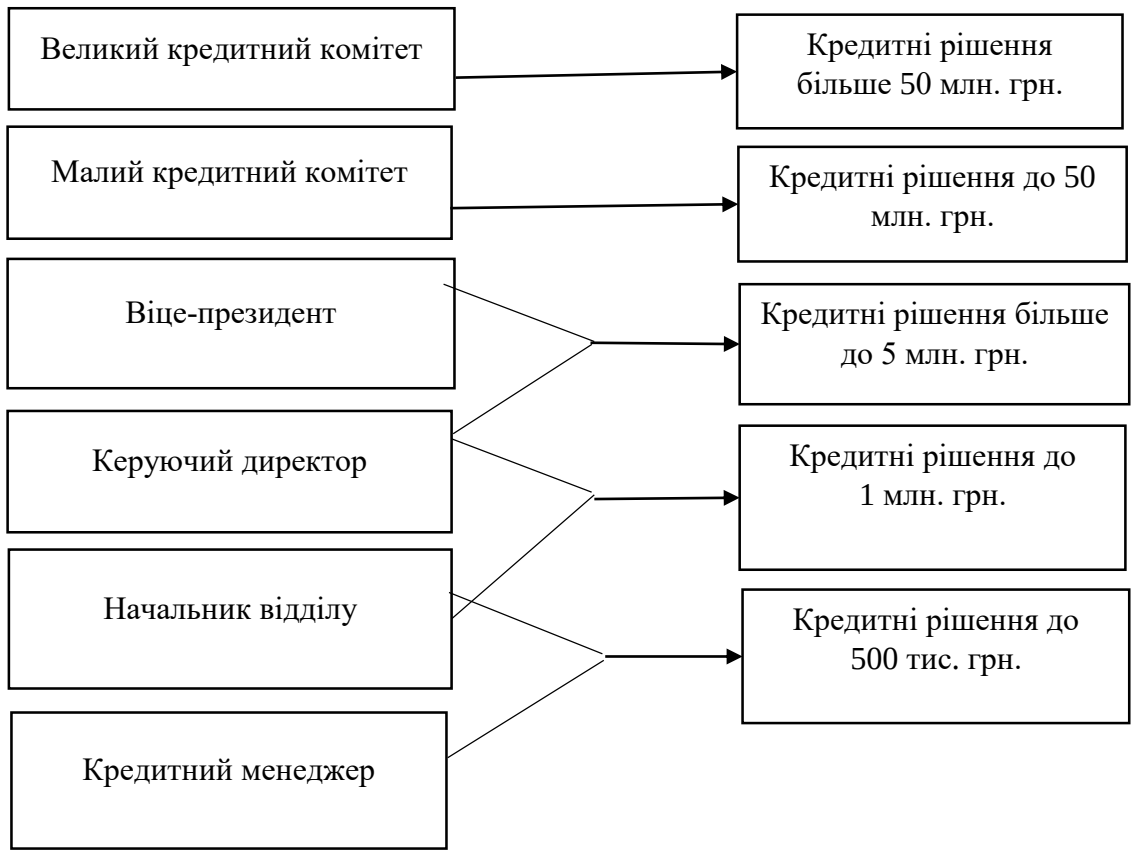

Рис.3.2 - Система делегування повноважень щодо прийняття рішень про надання кредитних ліній юридичним особам - позичальникам

Дана система повинна знайти відображення в прийнятому локальному акті, який зазначає, що надання кредитної лінії в межах певної суми (до 500тис.грн.) здійснюється кредитними менеджерами на основі оцінок експертних підрозділів.

З метою зниження ризиків на рівні керуючих директорів і віце президентів АТ «Альфа-Банк» рекомендується утворювати групи для обговорення проблем, пов'язаних з використанням кредитних ліній, в які входять кредитні менеджери, начальник, директор (або віце президент) і експертних аналітиків. Дані групи утворюються з метою прийняття комплексних і зважених рішень за окремими угодами.

З метою мінімізації ризиків кожне рішення кредитних менеджерів про надання кредитних ліній у рамках певного ліміту має контролюватися керівником щодо тих угод, за якими є неоднозначний висновок експертних підрозділів.

Як було зазначено вище, в даний час АТ «Альфа-Банк» здійснює свою діяльність в кризових умовах, що характеризуються значною невизначеністю. Для мінімізації ризиків кредитування організацій з використанням кредитних ліній пропонується провести вдосконалення системи страхування таких ризиків.

Всіх юридичних осіб - позичальників пропонується розділити на 3 категорії:

- надійний клієнт;
- недостатньо надійний клієнт;
- ненадійний клієнт.

Надання та страхування кредитних ліній необхідно здійснювати в залежності від того, до якої категорії віднесено клієнт.

Ненадійні клієнти взагалі не отримують кредитних ліній без страхового договору. Для інших категорій клієнтів передбачено добровільне укладання страхових договорів, але факт укладення договору знижує ставку за кредитом на 1%. Залежність ставки кредитуваня від наявності страхового договору наочно показана в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Залежність ставки кредитування від наявності страхового договору

Ставка кредитування	Надійний клієнт	Недостатньо надійний клієнт	ненадійний клієнт
без страхового договору	18%	21%	-
зі страховим договором	15%	19%	23%

Страхові договори пропонується укладати в надійних страхових компаніях.

У попередньому пункті були виявлені проблеми реалізації методики оцінки фінансового стану юридичних осіб-позичальників. Для вирішення цих проблем пропонується переглянути алгоритм розрахунку нормативних значень і коефіцієнтів ліквідності для оцінки платоспроможності, який включає кілька етапів.

Звісно ж, що існуюча в АТ «Альфа-Банк» методика оцінки фінансового становища юридичних осіб-позичальників повинна бути доповнена таким структурним елементом, як оцінка ризику виникнення банкрутства юридичної особи-позичальника, яка проводиться на основі множинного дискримінантного аналізу. Даний структурний елемент дозволить дати досить точний прогноз банкрутства юридичної особи -позичальника на два-три роки вперед, що дозволить захистити банк від ймовірного зростання кредитного ризику в майбутньому.

Також в існуючу методику оцінки фінансового становища юридичних осіб-позичальників повинен бути доданий блок оцінки додаткових показників, що включає оцінку зовнішніх ризиків (інфляційного, процентного, валютного, податкового, інвестиційного та т.д.).

Пропоновані зміни методики оцінки фінансового стану юридичних осіб-позичальників представлені на рис.3.3.

Рис.3.3 -Пропоновані зміни методики оцінки фінансового стану юридичних осіб-позичальників в АТ «Альфа-Банк»

Звісно ж, що доповнена методика оцінки фінансового стану юридичних осіб-позичальників в АТ «Альфа-Банк» має включати наступні взаємопов'язані етапи:

1) Ознайомлення з кредитною історією та особливостями діяльності юридичної особи-позичальника. На даному етапі значна увага відводиться оцінці галузевої приналежності юридичної особи - позичальника.

2) Попередня оцінка фінансових показників діяльності та аналізу інших даних юридичної особи - позичальника. Отримання фінансових показників діяльності юридичної особи – позичальника дозволить АТ «Альфа-Банк» провести оцінку фінансового стану позичальника за минулі періоди. В межах етапу попередньої оцінки фінансових показників діяльності та аналізу інших

даних юридичної особи - позичальника повинні досліджуватися такі відомості про юридичних осіб – позичальників (рис.3.4):

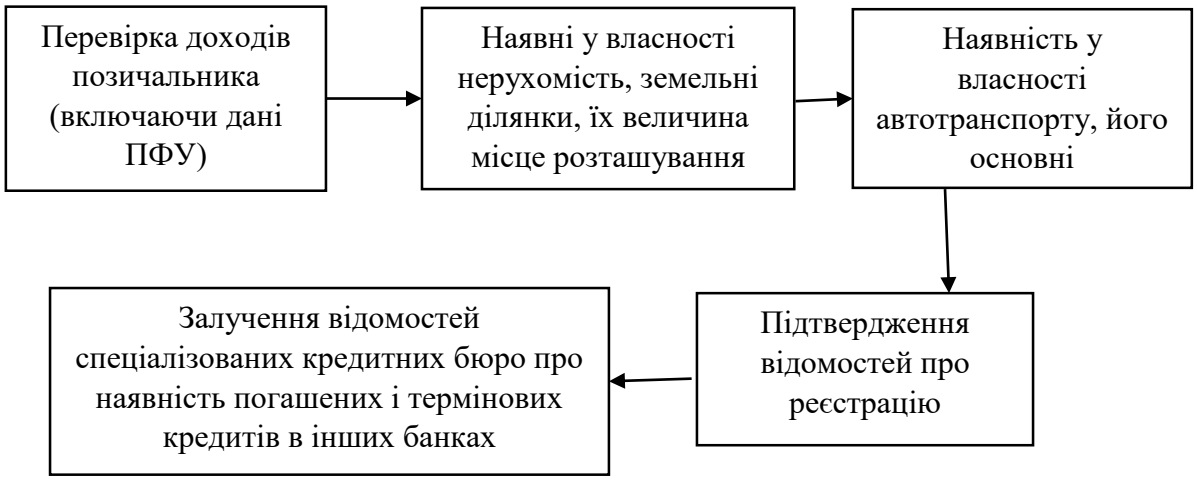

Рис. 3.4 – Етапи аналізу даних

Для комплексної оцінки передбачається використання даних Пенсійного фонду України про доходи позичальника, БТІ і департаменту юстиції -про об'єкти нерухомості.

3) Визначення класу платоспроможності юридичної особи позичальника в межах тієї галузі, в якій воно функціонує. На підставі того, до якого класу належить позичальник, приймається рішення про надання кредитної лінії, а також про форми забезпечення зворотності кредитних коштів. В межах даного етапу проводиться підтвердження достовірності наданих юридичною особою позичальником даних. Останній етап включає два підетапи: підетап оцінки даних; підетап прийняття рішень.

Удосконалення процесу кредитування організацій з використанням кредитних ліній можливо також за допомогою системи оперативного моніторингу фінансового поведінки позичальників .

Система оперативного моніторингу фінансової поведінки позичальників - це система оповіщення банку про появу конкретних змін в кредитній історії позичальника. При цьому можливо виділити індивідуальні параметри, за якими юридичні особи - позичальники - будуть проходити перевірку. Якщо спрацював сигнал, то банк буде отримувати інформацію без запиту, відразу після настання події.

ВИСНОВКИ

Кредитування організацій є одним з видів банківського кредитування і має на меті забезпечення ефективного функціонування організацій. Кредити для організацій можуть видаватися з метою поповнення організаціями оборотних коштів, розвитку бізнесу, покупки нерухомості або інших активів.

Зроблено висновок, що все більшого поширення в українській банківській практиці отримує кредитування організацій з використанням кредитних ліній. Більшість кредитних установ, що займаються кредитуванням юридичних осіб, пропонують кредитування за допомогою відкриття кредитної лінії.

Встановлено, що кредитування організацій з використанням кредитних ліній як один з видів кредитування організацій, полягає в тому, що позичальники мають можливість запозичувати кошти з спеціального рахунку необмежену або строго певну кількість разів протягом закріпленого кредитним договором терміну в тому розмірі, який встановлено лімітом банку по відношенню до конкретного позичальника організації. Виділяються наступні основні види кредитних ліній: поновлювані і непоновлювані.

Зроблено висновок про те, що в сучасній вітчизняній банківській практиці відсутні чіткі підходи до визначення процесу кредитування з використанням кредитних ліній.

Об'єктом цього дослідження було АТ «Альфа-Банк». АТ «Альфа-Банк» є однією з найбільших банківських груп в Україні, яка щороку збільшує кількість своїх учасників і дочірніх компаній, що функціонує у всіх секторах фінансового ринку.

Найбільша частка позичкової заборгованості в АТ «Альфа-Банк» доводиться на юридичних осіб (53%). Важливість кредитування організацій і підприємств в банку підтверджується увагою банку до кредитування з використанням кредитних ліній, доступному виключно для юридичних осіб.

У загальному вигляді, кредитування юридичних осіб з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк» є певною юридичною угодою між

позичальником-юридичною особою і банком, в межах якого банк зобов'язується надавати юридичній особі кредитні кошти в межах кредитного ліміту і терміну кредитування.

Основні переваги кредитування з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»:

- можливість відкриття кредитної лінії як в одній валюті, так і мультивалютних кредитних ліній, що дозволяє отримати кредит в різних валютах - гривнях, доларах, євро;

- можливість залучати ресурси без надання забезпечення (в тому числі без завстави);

- можливість дострокового погашення кредитної лінії;

- процентна ставка може бути, як фіксована, так і плаваюча;

- низька вартість при короткостроковому кредитуванні;

- формується виходячи з потреб / особливостей клієнта.

Умови кредитування визначаються індивідуально, залежно від фінансового стану юридичної особи. Юридична особа при використанні кредитної лінії в АТ «Альфа-Банк» має можливість оперативного отримання грошових коштів частинами в міру необхідності юридичної особи в межах встановленого ліміту.

У дослідженні виявлено такі проблеми кредитування організацій з використанням кредитних ліній в АТ «Альфа-Банк»:

- проблеми реалізації методики оцінки фінансового стану юридичних осіб-позичальників;

- проблеми ефективного делегування повноважень при кредитуванні організацій з використанням кредитних ліній;

- проблема збільшення ризиків кредитування організацій з використанням кредитних ліній в умовах кризи.

В результаті неефективного делегування повноважень відбувається уповільнення прийняття остаточного рішення про надання кредитної лінії. У зв'язку з цим, необхідно переглянути порядок прийняття рішення.

Децентралізація існуючої системи буде сприяти підвищенню ефективності кредитування організацій в АТ "Альфа Банк". У зазначених цілях запропоновано сформувати нову систему делегування повноважень.

АТ «Альфа-Банк» здійснює свою діяльність в кризових умовах, що характеризуються значною невизначеністю. Для мінімізації ризиків кредитування організацій з використанням кредитних ліній запропоновано провести вдосконалення системи страхування таких ризиків.

Для вирішення проблем реалізації методики оцінки фінансового стану юридичних осіб-позичальників запропоновано переглянути алгоритм розрахунку нормативних значень і коефіцієнтів ліквідності для оцінки платоспроможності, який включає кілька етапів.

Звісно ж, що існуюча в АТ «Альфа-Банк» методика оцінки фінансового становища юридичних осіб-позичальників повинна бути доповнена таким структурним елементом, як оцінка ризику виникнення банкрутства юридичної особи-позичальника і проводитися на основі множинного дискримінантного аналізу.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Бугель Ю. Поняття кредитного портфеля комерційного банку та необхідність ефективного управління ним / Світ фінансів. 2011. № 2. С. 98—107.

2. Бурлаєнко Т.І. Особливості управління кредитним портфелем банку [Електронний ресурс] / Т.І. Бурлаєнко. — 2016. — Режим доступу: http://globalnational.in.ua/issue14$2016/22vipusk14gruden2016r/2712burlaenkotiosoblivostiupravlinnyakreditnimportfelembanku (дата звернення 19.12.2020).

3. Волкова Н. І., Кункель А. О. Тенденції та особливості кредитної діяльності вітчизняних банків на сучасному етапі розвитку економіки. Економіка і організація управління. 2018. № 1. С. 52–63.

4. Волкова Н.І. Сутність інноваційної кредитної політики банку / Н.І. Волкова, А.В. Гаврікова // Економіка і організація управління. Збірник наукових праць. Випуск № 5. – 2015. – С. 3-12.

5. Гайдукович Д.С. Теоретичні засади формування комплексу банківського маркетингу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2017. Вип. 6 (4). С. 191-195.

6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Редакція від 21.10.2019. URL : http://zakon3.rada.gov.ua (дата звернення: 04.04.2020).

7. Грабар І. Кредитні операції: поняття, види й юридичні підстави їх здійснення. Фінансове право. 2015. № 4. С. 64–68.

8. Дані наглядової статистики / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/

9. Деменков А. В. Кредитный портфель коммерческого банка: природа возникновения и совершенствование методов управления / А.В. Деменков // Вектор экономики. 2019. № 5 (35). С. 126.

10. Довгань Ж.М. Особливості управління кредитною діяльністю банківських установ у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Ж. Довгань. —

2015. — Режим доступу: http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/902/910 (дата звернення 19.12.2020).

11. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 р. № 2121- III. URL: http://zakon.rada.gov.ua.

12. Коваленко В.В. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку. Одеса : АТЛАНТ, 2015. 217 с.

13. Коваленко В.В. Управління кредитним портфелем в умовах фінансової невизначеності функціонування банків [Електронний ресурс] / В.В. Коваленко. — 2016. — Режим доступу: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4502 (дата звернення 19.12.2020).

14. Лисенок О. В. Управління кредитним ризиком банку в умовах нестабільності вітчизняної економіки / Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. 2016. № 5. С. 171—177.

15. Макаренко Ю. П., Самойлова Д. О. Теоретичні аспекти управління кредитним портфелем банківської установи. Економіка та держава. 2020. № 6.С. 87–91. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.6.87

16. Офіційний сайт АТ «Альфа банк» [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://alfabank.ua/ru/

17. Рац О.М. Дослідження впливу якості кредитного портфелю на ефективність кредитної діяльності банку як складова моніторингу кредитного ризику [Електронний ресурс] / О.М. Рац. — 2015. — Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2015_1(5)__7

18. Рубіжанський В.С. Оцінка рівня організації банківського кредитування в Україні. Управління розвитком. 2013. № 14. С. 153–156.

19. Сирота А.І. Поняття «банківська операція» та «кредитна операція». Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2014. Вип. 4. Т. 2. С. 127–130.

20. Солодка О.О. Ефективність кредитної діяльності в механізмі банківського маркетингу. Фінанси України. 2011. № 11. С. 119–127.

21. Non performing loans ratio [Electronic resource] // Global economic data, indicators, charts & forecasts. — Available at : https://www.ceicdata.com/en/indicator/non-performing-loans-ratio.

22. NPL ratio in Europe [Electronic resource] // Debt collection agency. — Available at : https://theagency.bg/en/the-countries-with-the-most-problematic-loans-in-europe/npl-europe-q1-en-2.

Додаток А
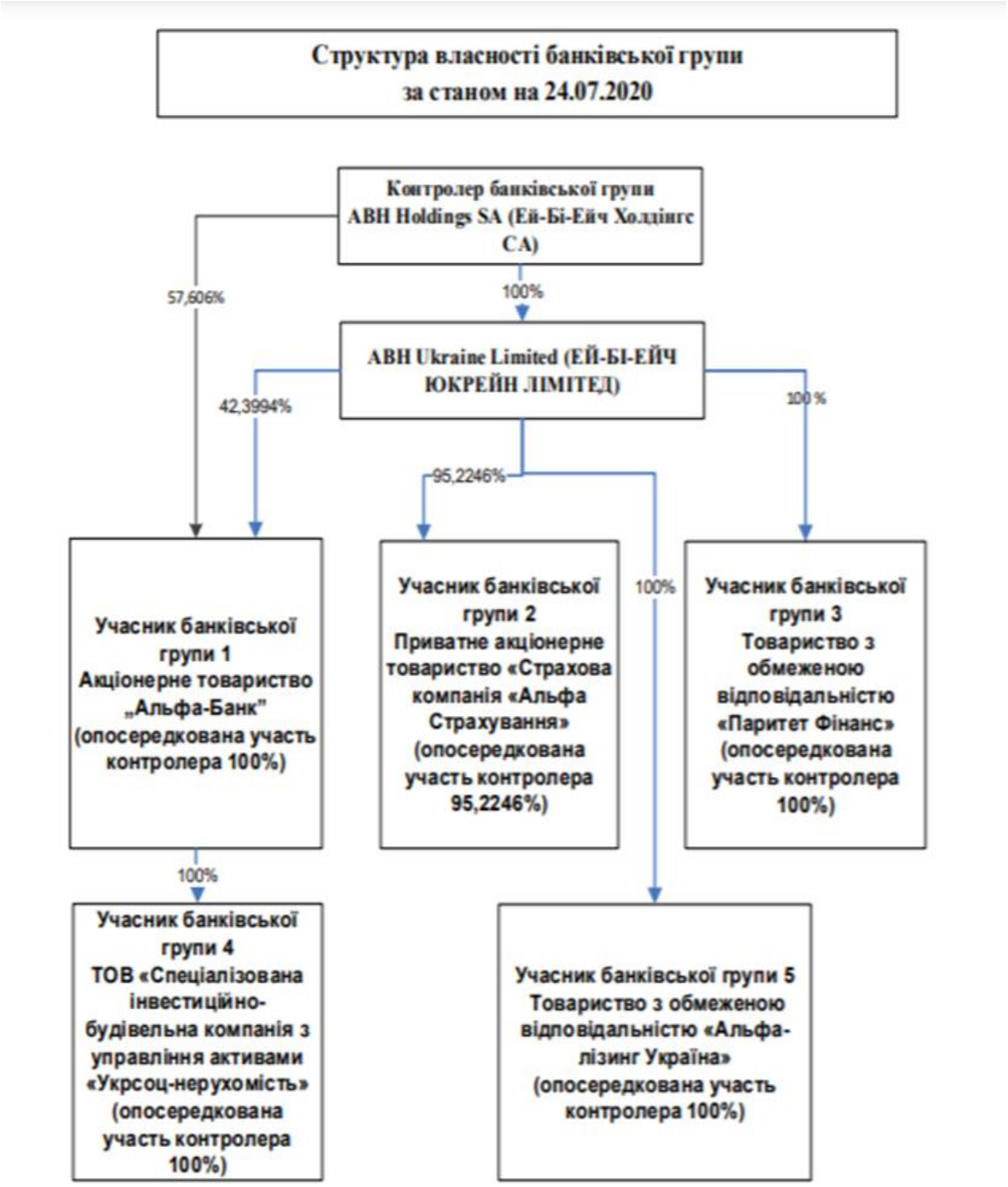
Структура власності банківської групи